

1900-talet

Under 1900-talet sker stora förändringar, minst sagt.

I början av 1900-talet hade inte kvinnor rösträtt, största delen av befolkningen bodde på landsbygden, maten lagades på vedspis, vatten hämtades på gården och folk promenerade till skola och arbete om man inte kunde ta häst och vagn. De flesta hus värmdes upp med kakelugn eller öppen spis, det var ont om elektricitet, inga flygplan, ingen tv, inga datorer, inga ... Och det är bara drygt 100 år sedan.

Krigets århundrade

Under 1900-talet skedde en enorm standardhöjning och teknikutveckling, men 1900-talet var också krigets århundrade. Krigen avlöste varandra och ofattbart många miljoner människor dog i skyttegravar, i förintelsläger, i arbetsläger i Sibirien och i det första atombombskriget.

Modernismen – något verkligen nytt

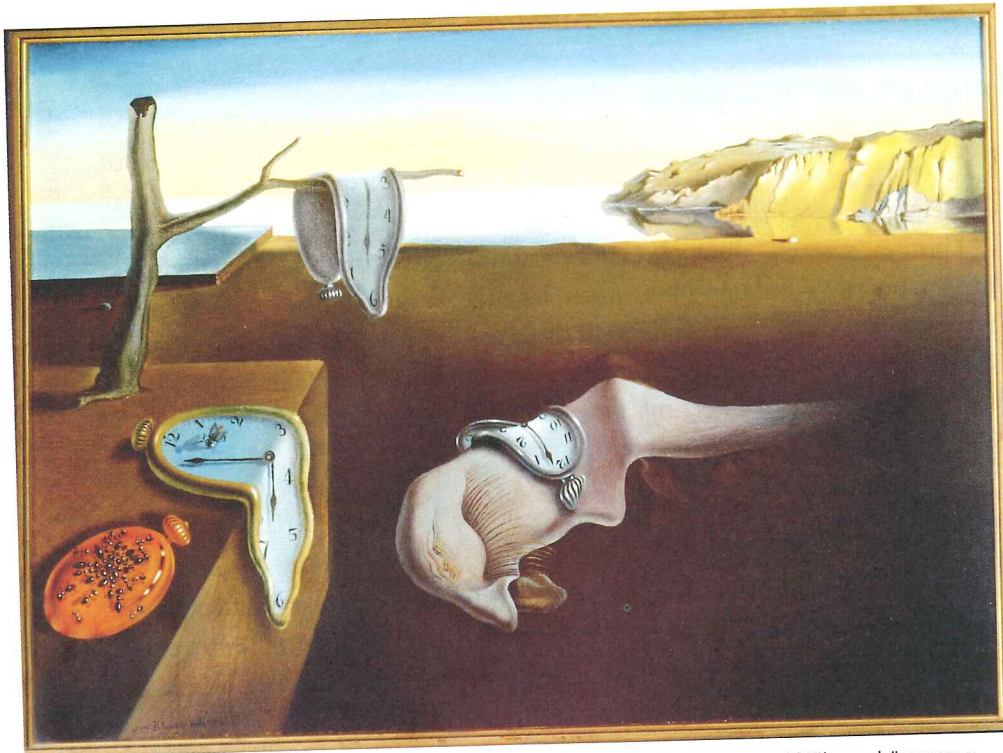
Efter varje krig försökte man börja om och lovade varandra att aldrig mer kriga. Efter Första världskriget i slutet av 1910-talet sa konstnärer, författare och många med dem: Vi vill något nytt! Spräng biblioteken!, kunde man ropa, spräng bort det gamla. Biblioteken stod för en tid som ingen ville ha längre.

De ville bryta med traditionen och skapa något helt nytt. Därför kallas denna epok för *modernismen*. Den väckte först stort motstånd och människor förstod inte vad som hände, driver konstnärerna och författarna med oss? Konstnärer målade tavlor som var obegripliga och författarna skrev böcker utan punkt och komma.

Men modernismen fick stor betydelse och människor som inte själva var författare och konstnärer lärde sig så småningom att uppskatta det nya. Idag är vi mer vana vid modernismen och stilen återkommer ofta i video-filmer med snabba bildväxlingar och spännande bildexperiment.

Psykologin

Psykologin fick sitt genombrott under 1900-talet. Den österrikiske läkaren och författare *Sigmund Freud* var en av grundarna till denna nya vetenskap. Han menade att vi människor gömmer upplevelser och känslor från barn-domen i vårt undermedvetna, vilket styr oss, om vi så vill eller inte.

Konstnärerna ville fånga drömmar i målningarna och Freud menade att med hjälp av drömmarna kunde man beskriva människans inre. Så det konstnärerna gjorde fick stor betydelse. Det här konstverket är av den spanske konstnären Salvador Dalí.

Nya filosofer, politiska idéer och en ny ungdomskultur

Nya filosofiska riktningar slog igenom. De franska filosoferna Simone de Beauvoir och Jean-Paul Sartre grundade *existentialismen* som hävdade att människan väljer sitt eget liv. Det är alla mina egna val som formar vem jag blir, var grundidén.

Nya politiska idéer förändrade samhället i grunden. Socialdemokratin och arbetarrörelsen vände upp och ner på Sverige. De så kallade *arbetarförfattarna* skrev om den enkla och fattiga vardagen som arbetarna levde i. Författarna kom själva från denna miljö och var nästan alltid självlärda.

Jazzen, popen, rockmusiken och ungdomskulturen tog över den andra halvan av 1900-talet. Radikala politiska strömningar på 1970-talet ifrågasatte gamla auktoriteter i samhället. I en väl utvecklad välfärd kunde ungdomar skapa sin egen kultur.

Och som i alla tider så speglar litteraturen förändringarna i samhället, så skedde även under 1900-talet.

Låt oss börja med en kvinna som debuterade före modernismen och som är en av Sveriges största författare genom tiderna, Selma Lagerlöf.